

عوامل موثر بر مشارکت مردم در طرح‌های منابع طبیعی اجرا شده در استان خراسان رضوی

- ❖ **فاطمه محمدآبادی؛** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، دانشگاه فردوسی مشهد
- ❖ **مهدی کلاهی*؛** استادیار و عضو هیات علمی گروه مرتع و آبخیزداری، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، پژوهشکده آب و محیط زیست، دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

مشارکت اجتماعی عاملی مهم در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع انسانی است. این مشارکت در بخش منابع طبیعی نیز نقش به‌سزایی در دستیابی به مدیریت پایدار ایفا می‌کند و رویکردی مهم در تحقق اهداف و رسیدن به موفقیت در طرح‌های منابع طبیعی است. در همین راستا، این پژوهش با هدف بررسی عوامل موثر بر مشارکت مردم در طرح‌های منابع طبیعی اجرا شده، با استفاده از روش پیمایشی و تکمیل پرسشنامه در شهرستان‌های سرخس (روستاهای بزنگان، زالوغال و کلاته عوض)، تربت جام (روستاهای موسی آباد، تمینک علیا، تمینک سفلی و کلاته قاضی) و کاشمر (روستاهای جردوی، بهاریه و قوچ پلنگ) واقع در استان خراسان رضوی انجام شد. جهت انجام نمونه‌برداری، از ۳۰۷۷ خانوار موجود در ده روستا، تعداد ۸۰۷ خانوار به روش خوشه‌ای و سیستماتیک تصادفی انتخاب و مورد پرسشگری قرار گرفتند. داده‌های جمع‌آوری شده توسط نرم‌افزارهای SPSS و Amos تحلیل گردید. مدل‌یابی و مدل‌سازی معادلات ساختاری برای تهیه برنامه دیداری و ترسیمی انجام شد. شاخص‌های اصلی و ضرایب برازش مدل مشخص شدند. نتایج آزمون‌های آماری نشان داد که افراد به مشارکت در طرح‌ها مشتاق بودند و عواملی مانند سودآوری اقتصادی طرح‌ها، تحصیلات، شغل، تضادهای اجتماعی و جذابیت‌های محیطی تاثیر مهمی در مشارکت مردم در منطقه ایجاد کرده است ($\text{Sig} < 0/05$). در نتیجه، می‌بایست این عوامل موثر بر مشارکت را تقویت کرده و جهت اجرای موفق طرح‌های منابع طبیعی، بیشتر مد نظر قرار داد. در نهایت، شناسایی این عوامل در هر منطقه عاملی مهم در موفقیت طرح‌های آن منطقه خواهد بود.

واژگان کلیدی: تعارض اجتماعی، حفاظت مشارکتی، مدیریت مشارکتی تطبیقی، مشارکت اجتماعی، همکاری محلی.

۱. مقدمه

منابع طبیعی یکی از ارکان جدایی‌ناپذیر زندگی انسان‌ها به شمار می‌روند [۱۴]. طرح‌های مختلفی همچون طرح‌های آبخیزداری و مرتعداری، برای مدیریت بهینه منابع طبیعی تهیه و اجرا می‌شوند. طرح‌های آبخیزداری به منظور حفاظت از منابع پایه (آب، خاک و پوشش گیاهی) اجرا شده [۱۶] در حالی که طرح‌های مرتعداری یکی از ابزارهای اصلی مدیریت و بهره‌برداری از مراتع هستند [۴۲]. با این حال، اکثر صاحب‌نظران توسعه اجتماعی-اقتصادی معتقدند که مشارکت عامل اصلی و تعیین‌کننده در فرآیند رشد و توسعه تمامی جوامع توسعه‌یافته و در حال توسعه بوده و بر نقش و حضور فعالانه مردم در کارها و فعالیت‌های مربوط به خود به ویژه در جوامع روستایی تأکید دارند [۳۲]. این موضوع، اهمیت و ضرورت توجه به مشارکت مردمی و الزامات و عوامل موثر بر آن را برجسته می‌سازد.

با توجه به گستردگی رویشگاه‌های طبیعی، مدیریت و توسعه پایدار آنها نیازمند مشارکت همه‌گروداران [۲۴ و ۲۵] از جمله نهادهای دولتی، خصوصی و بهره‌برداران روستائی است. به عبارت دیگر، هر چه مشارکت بهره‌برداران در طراحی، اجرا و تصمیم‌گیری‌ها بیشتر باشد منجر به حفظ و احیا بهتر و بهره‌برداری صحیح‌تر از این عرصه‌ها خواهد شد [۲۱]. حتی می‌توان بیان کرد که اگرچه این طرح‌ها نقش مهمی در جلوگیری از تخریب مراتع و بهبود وضعیت آن‌ها ممکن است ایفا کنند ولی موفقیت آنها منوط به مشارکت ذی‌نفعان کلیدی است [۱۵، ۲۰، ۵۳ و ۶۲]. از طرف دیگر، آگاهی از اثرات اجتماعی-اقتصادی طرح‌ها توسط روستائیان بویژه کشاورزان بر میزان مشارکت آن‌ها بر فعالیت‌های گروهی تأثیر می‌گذارد [۴۴]. به عبارت دیگر، نگرش‌ها و ویژگی‌های شخصیتی افراد، می‌تواند آنها را به حامی یا مخالف طرح‌ها تبدیل نماید. مثلاً [۵۶] دریافتند که ارتباط معنی‌داری بین آگاهی مردم از ماهیت طرح‌های منابع طبیعی، سن، تحصیلات، درآمد و میزان مشارکت

اجتماعی روستائیان در طرح‌های آبخیزداری وجود دارد. همچنین [۲۱] نشان دادند که از نظر بهره‌برداران اجرای پروژه‌های مرتعداری در افزایش روابط، مشارکت‌ها و هنجارهای اجتماعی برای اقدامات گروهی تأثیر قابل توجهی داشته است. بنابراین مشارکت مردم به عنوان یک نیاز و ضرورت مطرح بوده و تأکید بر مشارکت مردم در تصمیم‌های پیرامون منابع طبیعی به عنوان نزدیک‌ترین و آسان‌ترین راهکار این منابع است [۵۴]. به بیانی دیگر، مشارکت امری مهم در برنامه‌ریزی، اجرا و موفقیت طرح‌های توسعه حوضه‌های آبخیز تلقی می‌شود [۴۸]. در نتیجه، اگر قرار است طرح‌های منابع طبیعی موفق شوند، مشارکت‌گروداران باید پایه و اساس تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و اجرای آن طرح‌ها باشد.

تعارضات اجتماعی نقش مهمی در پویایی اجتماعی و اقتصادی جوامع ایفا می‌کنند [۵۰]. حل تضادهای ایجاد شده در میان جوامع روستایی در مواجهه با منابع طبیعی لازمه اجرای موثر سیستم‌های مدیریت منابع و سیاست‌های توسعه‌ای است [۶۱]. این تضادها ممکن است به روابط اجتماعی آسیب وارد کرده و منجر به کاهش انسجام اجتماعی و تضعیف سرمایه اجتماعی گردد [۴۹]. تضادها و تعارضات می‌توانند از طریق فرایندهای مشارکتی مدیریت شوند [۱۰]. این مدیریت قادر است رابطه خوبی بین افراد یا طرف‌ها برقرار کرده و منجر به موفقیت پروژه‌ها شود [۵۷]. در اینجا منظور از تعارضات یا تضادهای اجتماعی، همان درگیری بین روستائیان با یکدیگر، با ارگان مجری طرح و سایر ارگان‌ها دولتی است. به هر حال، لازمه موفقیت طرح‌ها، کاهش تعارضات اجتماعی و افزایش ظرفیت‌های اجتماعی است.

بررسی‌ها در ابعاد زیبایی‌شناسی نشان می‌دهد که در دیدگاه مردم نسبت به محیط و منظر، جذابیت محیطی یا زیبایی‌شناسی همواره یکی از وجوه اصلی تفسیر از محیط و منظر است [۲۲]. بر طبق تعریف [۵۸]، منظر مجموعه‌ای از جلوه‌های ادراک محیط، فرهنگ، باورها و زمینه‌ای است که انواع شکل‌ها، الگوها و جلوه‌های حیات

افزایش پوشش گیاهی و افزایش تعداد دام شده است. در نتیجه، طرح‌های منابع طبیعی، اگر بدرستی تعریف و اجرا شوند، اثرات مهمی بویژه در بعد اجتماعی-اقتصادی در منطقه خواهند گذاشت و توسعه اقتصادی روستاها را به همراه خواهند داشت.

طبق آنچه بیان گردید، عواملی زیادی مانند تضادهای اجتماعی، جذابیت محیطی و مسایل اقتصادی به دنبال اجرای طرح‌های منابع طبیعی در منطقه ایجاد خواهند شد و بر مشارکت مردم در طرح‌ها موثر هستند. این پژوهش در نظر دارد تا به بررسی عوامل موثر بر مشارکت مردم در طرح‌های منابع طبیعی اجراشده بپردازد. در همین راستا فرض مقاله آن است که بین میزان تضادهای اجتماعی، جذابیت محیطی، تولیدات زراعی و تولیدات دامی با مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. همچنین متغیرهایی مانند سن، جنسیت، درآمد، اندازه خانواده، شغل و تحصیلات روی مشارکت مردمی موثر است.

۲. روش شناسی

محدوده مورد مطالعه، روستاهای بزنگان، زالوغال و کلاته عوض در شهرستان‌های سرخس، روستاهای موسی آباد، تمینک علیا، تمینک سفلی و کلاته قاضی در شهرستان تربت جام و روستاهای جردوی، بهاریه و قوچ پلنگ در شهرستان کاشمر استان خراسان رضوی انتخاب شدند (شکل ۱). باتوجه به پراکنش روستاهای مورد مطالعه در سه شهرستان، ابتدا تعداد خانوار روستاهای هر شهرستان جداگانه با هم جمع شد. جمع خانوارهای روستاهای هر شهرستان در فرمول کوکران قرار داده شد. سپس تعداد نمونه به دست آمده به صورت وزنی بین روستاها تقسیم شده و تعداد نمونه هر روستا مشخص شد. بنابراین با توجه به تعداد ۳۰۷۷ خانوار موجود در ده روستا، تعداد ۸۰۷ خانوار مورد پرسشگری قرار گرفتند (جدول ۱). همانطور که مشهود است برای اینکه تعداد داده‌های زیادی جهت مقایسه بدست بیایند، هر

را در خود جای داده است. زیبایی‌شناسی به ادراک و احساس انسان توجه دارد [۴۵]. تصویر ذهنی با چگونگی ساماندهی کالبدی فضا و دریافت آسایش ذهنی از فضا در ارتباط است. به عبارت دیگر، خوشایندی و زیبایی بصری فضا، در جذب مردم به یک قرارگاه و دریافت آسایش ذهنی از فضا مؤثر است. این ویژگی سبب می‌گردد که مردم آن را جهت توقف، قدم زدن و تجربه حیات جمعی انتخاب نمایند [۴۳]. به هر حال، می‌بایست یکی از خروجی‌های مورد انتظار از طرح‌های منابع طبیعی را افزایش جذابیت یا زیبایی‌شناسی محیطی قلمداد کرد.

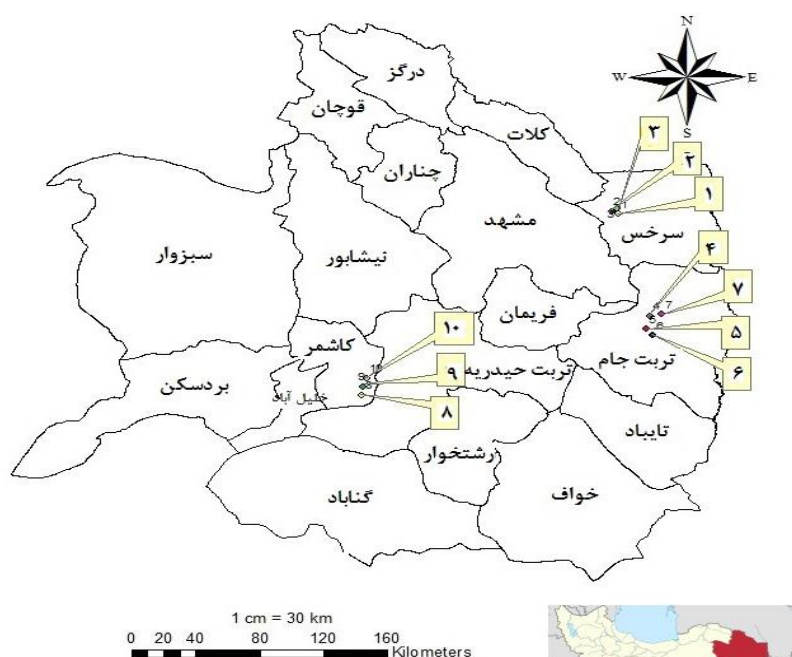
روستا و اقتصاد روستایی از بدو پیدایش تاکنون قرابت زیادی با کشاورزی و زیربخش‌های آن به‌ویژه زراعت و باغداری داشته است تا جایی که این نزدیکی را در تعاریف ارائه شده از روستا نیز می‌توان شاهد بود [۱۹]. از طرفی، در عصر حاضر توسعه پایدار کشاورزی یکی از ضروریات سرزمینی به شمار می‌آید [۱]. براساس پژوهش [۱۱]، فعالیت‌های بیومکانیکی آبخیزداری اثرات مهمی بر زندگی روستائیان روستای گوش، واقع در ۶۰ کیلومتری شمال شهر مشهد داشته، به طوری که سطح زیرکشت محصولات کشاورزی منطقه را افزایش داد و موجب کنترل سیل نیز شده است. [۵۲] تاکید کردند که سه و نیم برابر شدن سطح زیرکشت آبی روستاهای پایین دست آبخوان ایستگاه تحقیقاتی پخش سیلاب دهلران در سال ۹۱ نسبت به سال پایه از مزایای اجرای طرح پخش سیلاب در منطقه بوده است. همچنین [۳۰] اجرای طرح‌ها را موجب افزایش ساکنان روستا و توسعه اقتصادی روستا بخاطر افزایش سطح اراضی زراعی دانسته است. دامداری نیز سهم مهمی در توسعه روستایی و کشاورزی ایفا می‌نماید. این بخش، تولیدکننده غذا، ارتقاءدهنده سطح تولیدات زراعی و فراهم‌کننده خدمات و کالاهای اقتصادی مازاد و درآمد نقدی است [۵۱]. در پژوهشی که توسط [۶] انجام شد نتایج نشان داد که اجرای پروژه‌های منابع طبیعی موجب افزایش تولیدات علوفه‌ای و افزایش واحدهای دامی شده است. همچنین [۱۷] نیز دریافته‌اند که اجرای این پروژه‌ها موجب

مرحله بعد به روش سیستماتیک تصادفی تعداد نمونه‌های مورد نیاز انتخاب و سپس به کمک GPS و با مراجعه به همان منازل مشخص شده روی نقشه، کلیه نمونه‌ها از طریق پرسشنامه مورد آماربرداری قرار گرفتند. استفاده از ابزار GIS و GPS، به پراکنش منظم نمونه‌ها و کاهش دخالت انسانی در انتخاب گزینشی نمونه‌ها کمک نمود.

شهرستان، جداگانه به عنوان یک جامعه در نظر گرفته شد و به همین دلیل، تعداد نمونه‌ها بسیار افزایش یافت. این امر، برای مقایسه شهرستان‌ها با یکدیگر مفید است. برای پراکنش مناسب نمونه‌ها جهت آماربرداری، به کمک نرم‌افزار ArcGIS10.3، بر روی روستاهای مورد مطالعه، شبکه‌ای از خطوط (۳۰ در ۳۰ متر) طراحی گردید. در

جدول ۱. تعداد نمونه‌های برداشت شده در روستاهای مورد مطالعه

مشخصات	شهرستان سرخس			شهرستان تربت جام				شهرستان کاشمر		
	بزنگان	کلاته عوض	زالوغال	موسی آباد	تیمنک علیا	تیمنک سفلی	کلاته قاضی	جردوی	بهاریه	قوچ پلنگ
جمعیت	۳۴۵۰	۱۰۰۰	۷۴۵	۹۶۸	۸۲۵	۱۳۰۰	۴۴۰	۹۸۰	۱۲۷	۹۶۰
خانوار	۱۱۰۷	۲۹۶	۱۵۵	۲۳۰	۱۸۷	۴۰۰	۱۰۰	۲۶۹	۴۳	۲۹۰
تعداد نمونه	۲۹۰	۷۸	۴۱	۶۰	۴۹	۱۰۵	۲۶	۷۱	۱۱	۷۶

راهنما

- ◊ ۱ : زالوغال
- ◊ ۲ : کلاته عوض
- ◊ ۳ : بزنگان
- ◊ ۴ : موسی آباد
- ◊ ۵ : تیمنک علیا
- ◊ ۶ : تیمنک سفلی
- ◊ ۷ : کلاته قاضی
- ◊ ۸ : جردوی
- ◊ ۹ : بهاریه
- ◊ ۱۰ : قوچ پلنگ

شکل ۱. موقعیت روستاهای مورد مطالعه در استان خراسان رضوی

استفاده شد [۴ و ۵۹] که مقدار آن برای پارامترهای موجود یعنی مشارکت اجتماعی در طرح (۰/۹۲)، تضادهای اجتماعی (۰/۸۵)، جذابیت محیطی (۰/۷۵)، تولیدات زراعی (۰/۸۳)، تولیدات دامی (۰/۷۸) مورد تایید است و به طور کلی این ضریب برای کل پرسشنامه طراحی شده، ۰/۹۲ بود.

۳. نتایج و بحث

آمار توصیفی پارامترها و متغیرهای موجود در این پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است. طبق این جدول، میانگین سن پاسخگویان بین ۳۱ تا ۴۵ سال بوده و بیشترین افراد پاسخگو مرد بودند. به طور متوسط شغل اصلی پاسخگویان آزاد بوده و سطح تحصیلات بیشتر پاسخگویان راهنمایی بود.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته است. عوامل مهم و اصلی پژوهش شامل مشارکت اجتماعی در طرح‌های مرتبط با منابع طبیعی (شامل ۹ گویه)، تضادهای اجتماعی (شامل ۳ گویه)، جذابیت محیطی (شامل ۶ گویه)، تولیدات زراعی (شامل ۹ گویه) و تولیدات دامی (شامل ۴ گویه) انتخاب شدند و در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای طراحی گردیدند. پرسشنامه‌های تکمیل شده پس از بازبینی و بررسی دقت و صحت اطلاعات، با نرم‌افزارهای SPSS22 و AMOS22 مورد پردازش، تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند. در بخش آمار توصیفی متغیرها، از آماره‌هایی همچون میانگین، میانه، مُد، انحراف معیار، بیشینه و کمینه، و برای مقایسه میانگین‌های پارامترها از آزمون‌های همبستگی پیرسون، لوین، تی‌تست، رگرسیون، F، دوربین-واتسون، و ضریب تلرانس استفاده شد. برای سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرها

جدول ۲. آمار توصیفی پارامترها و متغیرهای موجود

متغیر	توضیحات	± میانگین انحراف معیار	میانه	مُد	بیشینه	کمینه
مشارکت		۱/۸۳ ± ۰/۷۴	۱/۶۶	۱/۰۰	۵/۰۰	۱/۰۰
جذابیت محیطی		۱/۷۸ ± ۰/۶۲	۱/۶۰	۱/۶۰	۵/۰۰	۱/۰۰
تولیدات زراعی	سوالات در مقیاس رتبه‌ای، به صورت طیف لیکرت پنج گزینه‌ای یعنی خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴) و خیلی زیاد (۵)	۱/۹۴ ± ۰/۵۸	۱/۸۸	۱/۸۹	۵/۰۰	۱/۰۰
تولیدات دامی		۲/۰۲ ± ۰/۷۴	۲/۰۰	۲/۰۰	۵/۰۰	۱/۰۰
تضادهای اجتماعی		۲/۷۹ ± ۱/۱۱	۳/۰۰	۱/۰۰	۵/۰۰	۱/۰۰
سن	مقیاس نسبی: به صورت پاسخ باز	۴۰/۰ ± ۱۳	۳۸/۰	۴۰/۰	۹۰/۰	۱۵/۰
جنسیت	مقیاس اسمی: دوتایی مرد (۱) و زن (۲)	-	-	۱/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰
اندازه خانواده	مقیاس نسبی: به صورت پاسخ باز	-	-	۴/۰۰	۱۲/۰	۱/۰۰
تحصیلات	مقیاس ترتیبی: ابتدائی (۱)، راهنمایی (۲)، دبیرستان (۳)، دیپلم (۴)، لیسانس (۵)، کارشناسی ارشد و بالاتر (۶)	۲/۳۱ ± ۱/۳۹	۲/۰۰	۱/۰۰	۶/۰۰	۱/۰۰
شغل	مقیاس اسمی: کارمند دولت (۱)، کارمند بخش خصوصی (۲)، آزاد (۳)، بازنشسته (۴)، بیکار (۵)، محصل (۶)، خانه‌دار (۷)	-	-	۳/۰۰	۷/۰۰	۱/۰۰
درآمد (ماهانه)	مقیاس ترتیبی: زیر ۱ میلیون تومان (۱)، بین ۱-۲ م (۲)، بین ۲-۳ م (۳)، بین ۳-۴ م (۴)، بین ۴-۵ م (۵)، بالای ۵ م (۶)	۱/۵۹ ± ۰/۸۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۴/۰۰	۱/۰۰

روستاها موجب اثرات مثبت در تولیدات زراعی و دامی و همچنین جذابیت محیطی شده است، ولی آنان اجرای طرح‌ها را نیز در افزایش تضادهای اجتماعی بین روستاییان و نهادهای اجرایی موثر دانستند.

جدول ۳ نشان می‌دهد که بیش از نیمی از پاسخگویان در طرح‌های منابع طبیعی مشارکت مستقیمی داشتند. نکته قابل توجه این است که هر چند درصد قابل توجهی از پاسخگویان ابراز کردند که اجرای این طرح‌ها در

جدول ۳. درصد مقادیر تشکیل‌دهنده متغیرهای مورد بررسی

عامل	مقادیر (درصد)			
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
مشارکت در طرح	۱۷	۱۳	۱۸	۳۲
تولیدات زراعی	۲۱	۱۶	۱۵	۲۶
تولیدات دامی	۲۰	۱۹	۲۰	۲۰
جذابیت محیطی	۲۲	۱۶	۱۴	۲۶
تضادهای اجتماعی	۱۵	۱۷	۲۱	۲۱

دامی و تضادهای اجتماعی همبستگی وجود دارد. تولیدات زراعی نیز با تولیدات دامی و تضادهای اجتماعی و از طرف دیگر، تولیدات دامی با تضادهای اجتماعی دارای همبستگی‌اند.

جدول ۴ نشان می‌دهد که بین متغیرهای جذابیت محیطی، تولیدات زراعی، تولیدات دامی و تضادهای اجتماعی با مشارکت در طرح همبستگی وجود دارد. همچنین بین جذابیت محیطی با تولیدات زراعی، تولیدات

جدول ۴. همبستگی بین متغیرها (همبستگی پیرسون)

متغیر	جذابیت محیطی	تولیدات زراعی	تولیدات دامی	تضادهای اجتماعی	سن	تعداد اعضای خانوار
مشارکت در طرح	**۰/۳۷	**۰/۳۱	**۰/۲۵	**۰/۴۲	۰/۰۰	۰/۰۴
جذابیت محیطی	-	**۰/۶۵	**۰/۵۸	**۰/۱۸	۰/۰۴	-۰/۰۲
تولیدات زراعی	-	-	**۰/۷۶	**۰/۲۴	۰/۰۱	-۰/۰۷
تولیدات دامی	-	-	-	**۰/۱۹	۱/۰۴	-۱/۰۵
تضادهای اجتماعی	-	-	-	-	-۰/۰۵	-۰/۰۴

** همبستگی در سطح معناداری بالای ۹۹ درصد

جدول ۶ نشان می‌دهد بین گروه‌های تحصیلات با مشارکت اجتماعی افراد رابطه وجود دارد و در واقع تا دبیرستان یک رابطه صعودی است و در مقطع تحصیلی دیپلم و کارشناسی این رابطه کاهش پیدا کرده و مجدداً در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا با افزایش قابل توجهی همراه بوده است. آزمون لوین نیز تایید کننده

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که بین درآمد و مشارکت اجتماعی افراد رابطه وجود دارد. به عبارت دیگر، فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین گروه‌های درآمدی با مشارکت اجتماعی رد شده و همچنین در آزمون لوین، فرضیه عدم نابرابری واریانس‌ها رد شده و واریانس‌ها با هم برابرند.

این رابطه می‌باشد.

جدول ۵. رابطه بین گروه‌های درآمدی با رفتار مشارکت اجتماعی

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	sig	آزمون لوین	sig
زیر ۱۰	۴۶۹	۱/۸۸	۰/۷۳	۱۱/۰	۰/۰۰**	۱/۲۵	۰/۲۹ ^{ns}
۱۰-۲۰	۲۲۳	۱/۹۳	۰/۷۵				
۲۰-۳۰	۹۱	۱/۴۷	۰/۶۵				
۳۰-۴۰	۲۴	۱/۴۹	۰/۸۳				
مجموع	۸۰۷	۱/۸۳	۰/۷۴				
درآمد (میلیون ریال)							

** سطح معنی داری ۹۹ درصد-ns: عدم معنی داری

جدول ۶. رابطه بین تحصیلات با مشارکت اجتماعی

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	sig	آزمون لوین	sig
ابتدائی	۳۳۸	۱/۶۶	۰/۷۸	۷/۷۸	۰/۰۰	۳/۴۴	۰/۰۰
راهنمایی	۱۶۱	۱/۸۹	۰/۷۲				
دبیرستان	۹۹	۲/۰۳	۰/۶۹				
دیپلم	۱۴۹	۱/۹۸	۰/۶۵				
کارشناسی	۵۱	۱/۹۲	۰/۶۴				
کارشناسی ارشد و بالاتر	۹	۲/۳۷	۰/۷۷				
مجموع	۸۰۷	۱/۸۳	۰/۷۴				
تحصیلات							

عامل در بین مشاغل کارمند دولت، کارمند بخش خصوصی، آزاد، بازنشسته، بیکار، محصل و خانه‌دار معنادار است.

جدول ۷ بیانگر این است که بین شغل افراد با مشارکت اجتماعی در سطح ۵ درصد رابطه وجود دارد. بدین معنی که مشارکت اجتماعی نشان می‌دهد که این

جدول ۷. رابطه بین شغل افراد با مشارکت اجتماعی

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	sig	آزمون لوین	sig
کارمند دولت	۱۵۲	۱/۴۷	۰/۷۱	۷/۸۱	۰/۰۰	۳/۰۸	۰/۰۰
کارمند بخش خصوصی	۴۲	۱/۹۸	۰/۶۲				
آزاد	۳۹۸	۱/۸۹	۰/۷۶				
بازنشسته	۲۲	۱/۹۱	۰/۶۱				
بیکار	۶۴	۱/۹۴	۰/۵۶				
محصل	۴۸	۲/۰۰	۰/۷۳				
خانه‌دار	۸۱	۱/۹۲	۰/۷۲				
مجموع	۸۰۷	۱/۸۳	۰/۷۴				
شغل							

همچنین در آزمون لوین، فرضیه عدم نابرابری واریانس‌ها مورد پذیرش است.

نتایج جدول ۸ نشان می‌دهد فرضیه عدم برابری میانگین‌ها در دو جنس رد شده و در نتیجه مشارکت اجتماعی در زنان و مردان با یکدیگر تفاوت ندارد.

جدول ۸. آزمون تی استیودنت دو گروه مستقل جنسیت با مشارکت اجتماعی

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون لوین	F	Sig	t	میانگین اختلاف	sig
زن	۱۴۶	۱/۸۴	۰/۷۲	برابری واریانس‌ها	۲/۴۶	۰/۱۱	-۰/۱۲	-۰/۰۰	۰/۸۹
مرد	۶۶۱	۱/۸۳	۰/۷۵	برابری واریانس‌ها			-۰/۱۲	-۰/۰۰	۰/۹۰

کمتر از میزان خطای آلفا است. آر اسکور مدل نیز نشان می‌دهد که متغیرهای موجود توانایی تبیین حدود ۴۳ درصد از مدل را دارا هستند. همچنین آماره دوربین-واتسون (۱/۵۷۹) نیز نشان می‌دهد این مقدار بیش از ۱/۵ و کمتر از ۲ می‌باشد، بنابراین مدل مناسبی از متغیرهای موجود می‌باشد. ضریب تلرانس بین صفر و یک، در نوسان است بنابراین هر چه ضریب تلرانس نزدیک به یک باشد میزان هم خطی بودن کمتر است که این موضوع در این جدول گویا است.

تحلیل رگرسیون در جدول ۹ نشان می‌دهد که رابطه بین متغیرهای جذابیت محیطی، تضادهای اجتماعی، اندازه خانواده، جنسیت و تحصیلات با مشارکت اجتماعی در سطح ۵ درصد مورد قبول واقع شده و سایر روابط پذیرفته نیستند. همچنین سطح معنی‌داری نشان می‌دهد که این معادله از لحاظ آماری معنی‌دار بوده و همبستگی متغیرها خطی است. بر طبق نتایج، متغیرهای جذابیت محیطی، تضادهای اجتماعی، اندازه خانواده، جنسیت و تحصیلات بر مشارکت اجتماعی تاثیرگذار بوده و از لحاظ آماری معنی‌دار است زیرا مقادیر t و احتمال خطای آنها

جدول ۹. آزمون رگرسیون متغیرهای مختلف

متغیر	Beta	T	Sig	تلرانس	ضریب تعیین	ضریب تعیین اصلاح شده	Durbin-Watson	F	Sig
جذابیت محیطی	۰/۳۱	۷/۱۹	۰/۰۰	۰/۵۴					
تولیدات زراعی	۱/۰۸	۱/۴۳	۰/۱۵	۰/۲۹					
تولیدات دامی	-۰/۰۰	-۰/۱۵	۰/۸۷	۰/۳۳					
تضادهای اجتماعی	۰/۳۲	۸/۲۷	۰/۰۰	۰/۶۹					
سن	۰/۰۵	۱/۵۲	۰/۱۲	۰/۸۴	۰/۴۳	۰/۴۲	۱/۵۷	۴۰/۲	۰/۰۰
اندازه خانواده	۰/۰۷	۲/۲۴	۰/۰۲	۰/۹۴					
جنسیت	-۰/۰۹	-۲/۱۷	۰/۰۳	۰/۶۱					
درآمد	-۰/۰۴	-۰/۹۸	۰/۳۲	۰/۵۸					
تحصیلات	۰/۱۹	۵/۱۱	۰/۰۰	۰/۷۲					

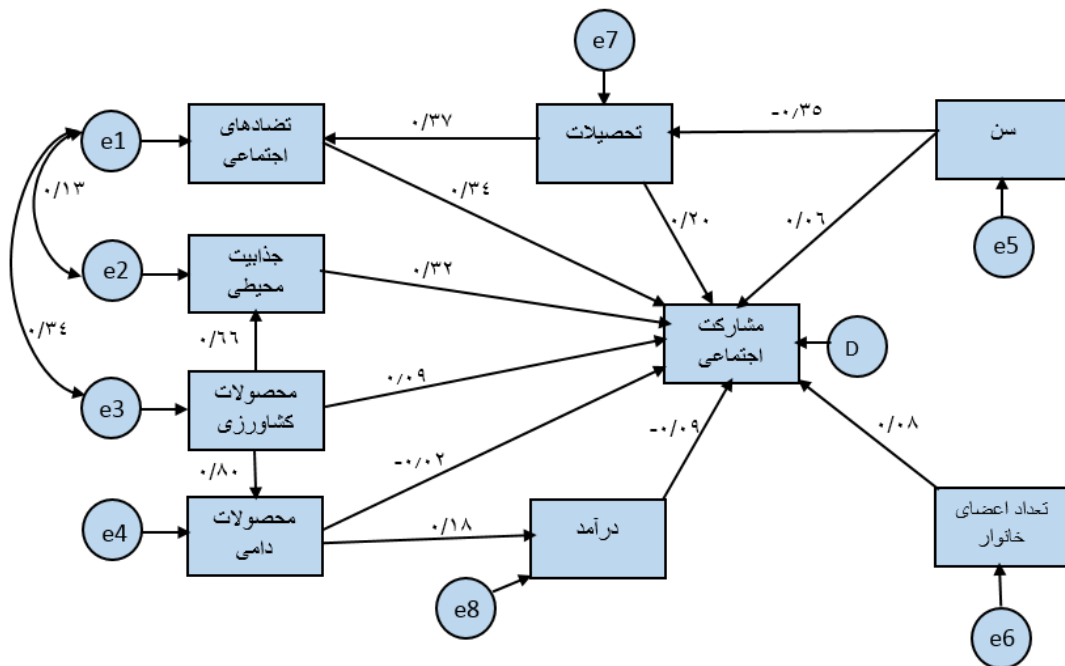
(شکل ۲) نشان‌دهنده اثر عوامل مختلف بر مشارکت اجتماعی و در پی آن موفقیت طرح‌های منابع طبیعی می‌باشد. طبق مدل رسم شده، عوامل زیادی بر مشارکت

باتوجه به تجزیه و تحلیل صورت گرفته در نرم افزار Amos22، مدل مناسب حاصل شده برای این پژوهش به صورت شکل ۲ است. بررسی وضعیت برازش مدل نهایی

دامی با تاثیرگذاری ۰/۱۸ روی درآمد و P کمتر از ۰/۰۵ معنی دار بوده و با افزایش تولیدات دامی، درآمد افزایش می‌یابد. تضادهای اجتماعی، تحصیلات، درآمد و جذابیت‌های محیطی با P کمتر از ۰/۰۵، بر روی مشارکت اجتماعی و به تبع آن موفقیت طرح‌ها موثر هستند. متغیرهایی مانند سن، محصولات زراعی، محصولات دامی و تعداد اعضای خانواده بر روی مشارکت اجتماعی تاثیری نداشته چون مقدار P بیشتر از ۰/۰۵ است. طبق جدول ۱۰، شاخص‌های اصلی برازش مدل نشان می‌دهد که داده‌های پژوهش تقریباً توانسته‌اند مدل مفهومی پژوهش را نمایندگی کنند زیرا تعداد زیادی از پارامترهای بدست آمده در حد برازش مطلوب می‌باشند.

اجتماعی تاثیرگذار بوده که شامل سن، اندازه خانوار، درآمد، تحصیلات، جذابیت محیطی، تولیدات زراعی، تولیدات دامی و تضادهای اجتماعی هستند. براساس شکل ۲، مشارکت اجتماعی به عنوان متغیر وابسته و متغیرهای سن، تحصیلات، تضادهای اجتماعی، جذابیت محیطی، تولیدات زراعی، تولیدات دامی، درآمد و اندازه خانواده به عنوان متغیرهای مشاهده شده در نظر گرفته شد. تولیدات زراعی بر روی جذابیت محیطی با میزان تاثیرگذاری ۰/۶۶ و P کمتر از ۰/۰۵ معنی دار بوده و با افزایش محصولات زراعی، جذابیت محیطی افزایش می‌یابد. همچنین تحصیلات روی تضادهای اجتماعی با میزان تاثیرگذاری ۰/۳۷ و P کمتر از ۰/۰۵ معنی دار بوده و با افزایش تحصیلات، تضادهای اجتماعی کاهش می‌یابد. تولیدات

شکل ۲. مدل معادله ساختاری

جدول ۱۰. ضرایب مربوط به مدل رسم شده

RMSEA	PRATO	CFI	GFI	AGFI	CMIN/DF	موضوع
۰/۰۶	۰/۵۸	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۹۵	۴/۰۸	میزان
کمتر از ۰/۰۶	بیشتر از ۰/۶۰	بیشتر از ۰/۹۰	بیشتر از ۰/۹۰	بیشتر از ۰/۹۰	کمتر از ۳	ملاک
برازش مطلوب	برازش نامطلوب	برازش مطلوب	برازش مطلوب	برازش مطلوب	برازش نامطلوب	تفسیر

یافته‌ها، جذابیت محیطی بر روی مشارکت مردم موثر بوده و افزایش مشارکت آن‌ها در اجرای طرح‌ها را به همراه داشته است که این یافته‌ها با نتایج [۲۱ و ۴۶] هم‌راستاست. چنین می‌توان تعبیر کرد که جذابیت محیطی، فرصت‌هایی برای دوباره اندیشیدن یا متفاوت اندیشیدن را به روستاییان داده و ایجاد یا تقویت محیطی سرشار از انرژی و آرامش، نقش بسزایی در ماندگاری روستاییان و کاهش مهاجرت دارد [۳۷].

عامل اقتصادی، همیشه معیار مهمی در پایایی و موفقیت طرح‌های منابع طبیعی و همچنین یکپارچگی سیستم‌های اجتماعی - اکولوژیکی بوده است [۲۳ و ۲۷]. در این بین، معیار تولیدات زراعی و دامی به عنوان محرک اقتصادی، نشان داد که با مشارکت همبستگی داشته که این یافته با نتایج پژوهش‌های [۳۰ و ۶۰] هم‌راستا می‌باشد. در حقیقت، تولیدات زراعی و دامی نقش مهمی را در معیشت روستائیان ایفا می‌کنند و از این طریق، زمینه مشارکت در طرح‌های منابع طبیعی تقویت می‌گردد. پژوهش‌های [۳۱ و ۵۲] نشان دادند که اجرای طرح‌های منابع طبیعی بر افزایش سطح اراضی زراعی تاثیر مثبتی داشته و افزایش تولیدات دامی را نیز دربرداشته است. در همین زمینه، مشخص شده است که معمولاً اجرای طرح‌های آبخیزداری موجب افزایش محصولات دامی می‌شود [۴۸]. در این راستا، مشخص شده است که با افزایش تعداد دام و سطح درآمد تمایل برای مشارکت در اجرای طرح‌های مرتعداری افزایش خواهد یافت [۳]. دلیل این امر آن است که افزایش تعداد دام، سود و درآمد بیشتری را در پی دارد. از اینرو با افزایش سطح درآمد، میزان ارتباط بهره‌برداران با دنیای اطراف بیشتر شده و کسب اطلاعات راجع به موضوعات آسان‌تر می‌شود و بهره‌برداران به خوبی با مشارکت در این طرح‌ها، سعی در بهبود درآمد بلندمدت خود خواهند نمود. در نتیجه، طبق نتایج پژوهش جاری، میزان مشارکت مردم با سطح درآمد و کیفیت زندگی آن‌ها ارتباط تنگاتنگی دارد. بدین صورت که افزایش درآمد

در سوال تشریحی مطرح شده در انتهای پرسشنامه نیز، اشتغال‌زایی، دادن وام با سود کم به زارعان و دامداران، جذب سرمایه‌گذار در بخش‌های روستایی، بکارگیری جوانان در اجرای طرح‌های منابع طبیعی و ایجاد امکانات رفاهی، عوامل توسعه‌بخشی به روستاها عنوان شدند.

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

طرح‌های منابع طبیعی مختلفی در سراسر کشور به اجرا درآمده‌اند. دانستن عوامل موثر بر مشارکت مردم در این طرح‌ها، نیازمند بررسی میدانی می‌باشد. طبق مطالعات مختلف، عوامل زیادی بر مشارکت مردم در اجرای طرح‌های منابع طبیعی موثر هستند که از جمله آن‌ها می‌توان به تعارضات اجتماعی، جذابیت‌های محیطی و افزایش تولیدات زراعی و دامی اشاره کرد. بر همین اساس پژوهش حاضر به بررسی عوامل موثر بر مشارکت مردم در طرح‌های منابع طبیعی اجرا شده در استان خراسان رضوی پرداخته و تاثیر متقابل متغیرهایی مانند مشارکت اجتماعی، تعارضات اجتماعی، جذابیت محیطی، تولیدات زراعی و تولیدات دامی را در اجرای طرح‌ها سنجیده است.

مشارکت اجتماعی امروزه مولفه اصلی توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع انسانی بوده [۴۷] و [۳۵] و حضور افراد در فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی در بلندمدت موجب تعمیق روابط بین اعضای جامعه، افزایش احساس یگانگی، سعه صدر و تسامح و تساهل گردیده و در نتیجه به توسعه نهادهای مدنی و دموکراتیک خواهد انجامید. همچنین مشارکت موجب کاهش تعصبات قومی و قبیله‌ای شده و سنت‌های ریشه‌دار محلی به سوی عام‌نگری هدایت می‌شوند [۷ و ۱۸]. یافته‌های پژوهش حاضر دلالت بر آن دارد که افراد به مشارکت در طرح‌ها مشتاق بودند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش [۱۲ و ۵۵] مطابقت دارند. از طرف دیگر، طبق

بیان کرد که بین میزان دام و سابقه کار کشاورزی افراد با فرآیند مشارکت مردم در پروژه‌ها رابطه منفی وجود دارد. ولی اشتغال موجب بهبود وضعیت معیشتی مردم شده [۸] و مشارکت آنها را در پی می‌دارد. در نهایت، به طور کلی عوامل زیادی بر مشارکت مردم در طرح‌ها تأثیر می‌گذارند که در این پژوهش بر مهمترین آنها تأکید گردید. در ادامه، پیشنهادهای ابراز می‌گردد:

۱- یکی از مسائل ضروری، نیازسنجی هر منطقه از نظر اجرای طرح‌های منابع طبیعی می‌باشد. در نظر گرفتن پتانسیل‌های منطقه برای اجرای این طرح‌ها ضروری است زیرا هر منطقه پتانسیل‌های خاص خود را دارا است. اگر طرح‌ها بر اساس پتانسیل‌های منطقه و براساس مشارکت حداکثری مردمی ایجاد و اجرا شوند موفقیت زیادی را به همراه خواهند داشت.

۲- مشارکت مردم یکی از عوامل موفقیت اجرای طرح‌ها می‌باشد. بنابراین توصیه می‌شود برنامه‌های منابع طبیعی در کشور با رویکرد مشارکتی اجرا شوند. در این زمینه، ضروریست تا حکمروایی خوب در منابع طبیعی پایه‌ریزی شود [۲۶ و ۴۷]. برای موفقیت آن، نیاز است تا کلیه گروداران شناسایی شده و طبق ابزار تحلیل گروداران، گروداران کلیدی شناسایی شده تا بتوانند نقش‌ها و مسئولیت‌های حکمروایی منطقه‌ای را برعهده بگیرند.

۳- رسانه‌ها نقش به‌سزایی در اطلاع‌رسانی به مردم ایفا می‌کنند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که تأثیرات اجتماعی و اقتصادی اجرای طرح‌های منابع طبیعی در کشور از طریق رسانه‌ها اطلاع‌رسانی شده تا مشارکت بیشتر مردم را در بر داشته باشد [۲۵].

۴- در اجرای هر طرحی حضور افراد متخصص محلی ضروری است. بنابراین لازم است که در صورت وجود افراد بومی متخصص، از آن‌ها دعوت به همکاری به عمل آید. زیرا این افراد آشنایی کامل با منطقه مورد مطالعه و شرایط فرهنگی محلی دارا می‌باشند.

موجب افزایش مشارکت اهالی روستا شده است [۳ و ۳۸]. به طور کلی وقتی مردم مشکلات مالی نداشته باشند بهتر فکر کرده و تصمیم درست‌تری خواهند گرفت و تمایل بیشتری به مشارکت در طرح‌ها خواهند داشت [۳۳].

تعارضات اجتماعی نیز یکی از عوامل موثر بر مشارکت بوده که بر طبق پژوهش حاضر، مشارکت اجتماعی با تضادهای اجتماعی دارای رابطه مثبت و معنی‌داری است. منابع طبیعی در بیشتر موارد به عنوان کالای مشترک بهره‌برداران و بازیگران مختلف در نظر گرفته می‌شود که هر یک ممکن است منافع مختلف و اغلب رقابتی با یکدیگر داشته باشند. امروزه شناخت و مدیریت این تضادها جز مهمی از مدیریت منابع طبیعی به شمار می‌رود [۱۳، ۱۸، ۲۸ و ۴۱]. بنابراین لازم است نسبت به مدیریت و حکمروایی صحیح این تضادها اقدام نمود [۳۹].

متغیرهایی مانند سن و بعد خانوار همبستگی معنی‌داری با مشارکت نداشتند که با نتایج [۲ و ۵] همخوانی دارد. از طرف دیگر، نتایج پژوهش‌های [۲، ۴۰ و ۶۰] نشان داد که سطح تحصیلات بر مشارکت در طرح‌ها موثر بوده و با افزایش سطح تحصیلات، مشارکت افزایش می‌یابد که دستاورد آنان با نتایج پژوهش حاضر هم‌راستا می‌باشد. دلیل افزایش مشارکت مردم با افزایش سطح تحصیلات را می‌توان آگاهی بیشتر این افراد از مزایای طرح‌ها عنوان کرد. پس بهبود دانش و اطلاعات مردم عاملی تعیین‌کننده در افزایش سطح مشارکت پذیری آنها می‌باشد [۹ و ۶۰]. ولی در نتایج پژوهشی [۳۴] مشخص شد که سطح تحصیلات موجب کاهش مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتعداری گردیده است. این مقایسه نشان می‌دهد که چقدر جوامع می‌توانند نامتجانس باشند [۲۹]. بر طبق نتایج، شغل افراد در مشارکت مردمی تأثیر داشته است که با نتایج [۶۰] هم‌راستا می‌باشد. بیشتر افراد دارای شغل آزاد بودند که می‌توان دلیل آن را تمایل افراد دارای شغل آزاد برای کسب درآمد بیشتر عنوان کرد. زیرا این افراد وقت آزاد بیش تری را در اختیار دارند. البته باید هم‌راستا با [۳۶]

References

- [1] Afrakhteh, H., Hajipour, M., Gourzin, M. and Nejati, B. (2013). The Situation of Sustainable Agricultural Development in Iran Development Plans Case: Five-year plans After the Revolution. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 1(1): 43-62. (In Persian)
- [2] Ahmadi, F., Heydari, GH, A. and Shafiee, F. (2017). An analysis of the factors affecting the use of information resources and communication channels by ranchers to participate in rangeland and rehabilitation and restoration projects (Case study: Dehgholan County). *Journal of Range and Watershed Management*, 70(1): 31-41. (In Persian)
- [3] Alishah Eratboni, F., Arzani, H., Javadi, S., Farahpour, M. (2019). Investigation of factors influencing participation of ranchers in range management plans (Case study: Savadkooh Watershed, Mazandaran). *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 26(2), 379-387. (In Persian)
- [4] Arbabisarjou, A. and Sourki, M. S. (2015). Effect of sociological factors on targeted motivation of students of secondary education. *Mental Health in Family Medicine*, 11(1): 13-19.
- [5] Azami, M., Yaghoobi farani, A. and Motaghd, M. (2016). Evaluation of people's participation in Rual Hadi Plan and effective factors affecting their participation. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 46(4), 881-899. (In Persian)
- [6] Azari, M., Sadegi, S.H.R. and Telvari, A. (2011). Evaluation of watershed management practices on flood characteristics using a combination of HEC-HMS and HEC-RAS models in GIS, case study: Watershed Jaghrq. *Journal of Watershed Science and Engineering*, 15: 4-12. (In Persian)
- [7] Bagherian, R., Goodarzi, M., Sanai Torghabah, M. and Bagherian Kalat, A. (2017). Investigation on dimensions of people's participation in watershed management programs; Using factor analysis. *Iranian Journal of Watershed Management Science and Engineering*, 11 (36): 96-75. (In Persian)
- [8] Barimani, F., Rasti, H., Reisi, I. and Mohammad zadeh, M. (2016). Analyzing the geograohical factors effective on the household livelihood in rural settlements Case study: Township Qasrqand. *Geograohy and Territorial Spatial Arrangement*, 6(18): 85-96. (In Persian)
- [9] Boroumand, A. and Kolahi, M. (2021). A Criticism Study on Water Education in "Man and the Environment" Course Curriculums (11th grade, 2nd highschool). *Research in Teaching*, 9(1), 233-205. (In Persian)
- [10] Chanya, A., Prachaak, B. and Ngang, T. K. (2014). Conflict management on use of watershed resources. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 136(9): 481-485.
- [11] Dadrasi Sabzevar, A., Ghazanchian, GH, A. and Namaki, M. (2016). The factors analysis of information, related to socio-economic effects of watershed management activities, according to the villagers' point of view of Gosh watershed of Mashhad. *Watershed Engineering and Management*, 8 (3): 290-302. (In Persian)
- [12] Ganjbakhsh, F., Kolahi, M. (2020). Sustainable Rurality in Seyyed Ali Watershed, Mashhad County, Iran. *Journal of Rural Development Strategies*, 7(1), 85-101. (In Persian)
- [13] Ghasemi, M. and Karamidehkordi, E. (2017). Analyzing stakeholders' conflict network in naturalL resources conservation and exploitation: Case study: The Dorahan and Cheshme Ali watersheds). *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 24(1): 39-56. (In Persian)
- [14] Ghasemi, M., Karamidehkordi, E. and Ebrahimi, A. (2017). Analyzing social actors' conflict in natural resources management and its impact on rural communities (Case study: Borujen County). *Journal of Rural Research*, 8 (4), 635-648. (In Persian)
- [15] Haregeweyn, N., Berhe, A., Tsunekawa, A., Tsubo, M. and Meshesha, D, T. (2012). Integrated watershed management as an effective approach to curb land degradation: a Case study of the Enabered watershed in northern Ethiopia. *Environmental Management*, 50 (6): 1219-1233.
- [16] Heshmati, M., Gheitouri, M. and Shadfar, S. (2019). Technical evaluation of watershed management measures in Razin watershed, Kermanshah, Iran. *Journal of Watershed Management Research*, 9 (18): 26-35. (In Persian)

- [17] Jamali, A. and Raeesi, N. (2015). Technical Note: Socio-Economic evaluation of watershed mechanical projects in Matesang Watershed-Nikshahr. *Watershed Engineering and Management*, 7 (3): 331-340. (In Persian)
- [18] Jannatichenar, M. A., Kolahi, M. and Mesdaghi, M. (2020). Social Conflicts and Rangeland Management: A Case Study at Rangelands of Kalatnader County, Iran. *Iranian Journal of Applied Ecology*, 9 (3) :77-97. (In Persian)
- [19] Jawan, J., Alavizadeh, S.A.M. and Kermani, M. (2011). The role of economic activities diversification in sustainable rural development case study: County of Semirrom. *Geography*, 9(29): 17-43. (In Persian)
- [20] Karimi, J. and Sharifzadeh, M. (2017). Investigating determinants of stakeholders' participation on rangeland projects: The case of Goltape Township, Saqqez County. *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 24(1): 238-248. (In Persian)
- [21] Karimi, K., Karami Dehkordi, E. and aghajanlu, K. (2017). Assessing the impacts of natural resources management projects on rural households' social capital in the Mahneshan Township. *Journal of Range and Watershed Managment*, 70 (2): 479-494. (In Persian)
- [22] Khakzand, M., Mohammadi, M., Jam, F. and Aghabozorgy, K. (2014). Dentification of factors influencing urban facade's design with an emphasis on aesthetics and ecological dimensions Case study: Valiasr Street-free region of Qeshm. *Journal of Urban Studies*, 3 (10): 15-26. (In Persian)
- [23] Khashtabeh, R., Akbari, M., Kolahi, M. and Talebanfard, A. (2021). Assessing the effects of desertification control projects using socio-economic indicators in the arid regions of eastern Iran. *Environment, Development and Sustainability*, 23(7), 10455-10469.
- [24] Kolahi, M. (2021). Natural Resources Stakeholders. *Journal of Water and Sustainable Development*, 8(1), 19-30. (In Persian)
- [25] Kolahi, M., Entegham-Kesh, N. and Mahmoudmolaei Kermani, B. (2019). The Role of Socio-Cultural Components on Citizens' Environmental Behavior, Case Study: Shirvan. *Journal of Urban Ecology Researches*, 10(20), 41-56. (In Persian)
- [26] Kolahi, M. (2020). Administrative Organizational Structures towards General Environmental Policies. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 8(31), 510-534. (In Persian)
- [27] Kolahi M. and Payeste M. (2020). Impacts of Natural Resource Projects on Socioeconomic Issues of Villagers at ChahNouroz Watershed. *Jwmr*, 11 (21) :154-164. (In Persian)
- [28] Kolahi, M., Jannatichenar, M., Davies, K. and Hoffmann, C. (2021). Legal conflicts among natural resources stakeholders in Iran. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 1-20.
- [29] Kolahi, M. (2013). Synergisms for the intricate system of biodiversity and society in the conservation management of Iran. PhD Dissertation, Kyoto University.
- [30] Kumbhar, V. P. (2018). Socioeconomic development of Village people through watershed management. *i- Manager's Journal on Civil Engineering*, 8 (4): 41.
- [31] Madadi, E. and Maleki, M. (2018). Socio-economic impact assessment of the implemented natural resource projects from the stakeholders perspectives (Case study: Watershed Andabil- Khalkhal City). *Journal of Rangeland*, 12 (3): 267-280. (In Persian)
- [32] Mahmodi, J. and Hakimpour, S. H. (2012). A study on the effective socio- economic factors involving in social participation in nour. *Sociological Studies of Youth*, 2(5): 129-148. (In Persian)
- [33] Mahmoudi, J., Mahmoudi, A. and Shaban, A.G. (2020). Determination the effective factors on the participation rate of exploiters in the implementation of rangeland management projects in Kojour, Nowshahr city. *Journal of Renewable Natural Resources Research* .11(1): 57-70. (In Persian)
- [34] Mahmoudi, J., Roudgar, A. and Mahdavi, S. (2018). Evaluation of the factors affecting on beneficiaries' participation in range management plans Case study: rural restrict of Nemarestagh of dependencies of part of Larijan Amol. *Journal of Natural Ecosystems of Iran*, 9 (1): 103-118. (In Persian)
- [35] Maleki, A. and Omidvar, O. (2016). The relationship between trust and social participation of in Iran (secondary analysis of global survey Inglehart). *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development studies*, 4 (3):133-156. (In Persian)

- [36] Mehrdoust, K., Shams, A. and Dehkordi, E. K. (2014). Effective factors on rural people participation in watershed management projects (Case study: Dorod Faraman and LalAbad Basin, Kermanshah Province). *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 44 (3): 399-409. (In Persian)
- [37] Mianabadi, A., Davary, K., Kolahi, M., & Fisher, J. (2021). Water/climate nexus environmental rural-urban migration and coping strategies. *Journal of Environmental Planning and Management*, 1-25.
- [38] Mirdamadi, S., Alizadefard, M. and Alimoradian, P. (2011). A Survey of the socio-economic impacts of public participation in Hableh Roud project (Case study: Tehran Province). *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 41 (4): 557-564. (In Persian)
- [39] Mirzaei, M. and Kolahi, M. (2020). Sustainable Rurality in Torbat Heydariyeh County of Iran. *Village and Development*, 23(3), 79-96. (In Persian)
- [40] Mohammadi Yeganeh, B., Einali, J., Cheraghi, M. and Fareehi, F. (2013). Analysis of socio-economic barriers to villagers' participation in rural management process Case study: listher rural agglomeration in Gachsaran County. *Journal of Management and Development Process*, 26 (1): 109-124. (In Persian)
- [41] Moradi, A. and Kolahi, M. (2020). Sustainable rurality in the Mousa Abad watershed of Torbat Jam County. *Environmental Sciences*, 18(4), 183-202. (In Persian)
- [42] Moradi, E., Heshmati, GH. A., Ghelishlee, F. and Mirdeylami, S. Z. (2015). Analyzing the success and failure of range management plans in Golestan Province, *Journal of Rangeland*, 9 (3): 281-291. (In Persian)
- [43] Naeemi Nazmabad, Z., Farajpoor, M. and Amirshaghghi, M.R. (2015). The assissment of social interaction in tissues of older urban neighborhoods (Case study: Darb-E-Noor Neighborhood in Gorgan). *Journal Urban Manegement*, 38 (14): 133-150. (In Persian)
- [44] Omotesho, K. F., Ogunlade, I., Lawal, M. A. and Kehinde, F. B. (2016). Determinants of level of participation of farmers in group activities in Kwara State, Nigeria. *Journal of Agricultural Faculty of Gaziosmanpasa University*, 33 (3): 21-27.
- [45] Pakzad, J. and Saki, E. (2014). Aesthetic Experience of Built Environment. *Honar-Ha-Ye-Ziba: Memary Va Shahrsazi*, 19 (3): 5-14. (In Persian)
- [46] Palsaniya, D. R., Singh, R., Tewari, R. K., Yadav, R. S. and Dhyani, S. K. (2012). Integrated watershed management for natural resource conservation and livelihood security in semi-arid tropics of India. *Indian Journal of Agricultural Sciences*, 82 (3): 241-247.
- [47] Payste, M., Kolahi, M. and Omranian khorasani, H. (2020). Criteria and Indicators; Requirement for Cognition, Applying and Evaluating Good Governance in Natural Resources. *Journal of Water and Sustainable Development*, 7(1), 13-22. (In Persian)
- [48] Pandey, N. K. and Singh, S. K. (2014). Participation pattern of rural people in watershed development programme in Haryana State. *Indian Research Journal of Extension Education*, 14 (3): 39-42.
- [49] Prenzel, P. V. and Vanclay, F. (2014). How social impact assessment can contribute to conflict management. *Environmental Impact Assessment Review*, 45, 30-37.
- [50] Rands Barros, A. (2016). Roots of Brazilian Relative Economic Backwardness. Elsevier Monographs, Chapter 12: 209-230.
- [51] Razaghi Borkhani, F. and Hosseini, S. H. (2016). Analyzing the problems and limitations of nomadic herders; Case: Tochal village of Pakdasht city in Tehran province. *Journal of Space Economics and Rural Development*, 5(4): 83-104.
- [52] Rezaei, J., Seydzadeh, H. and Shadmani, A. (2017). Monitoring and economic impact analysis of floodwater spreading in Dehloran floodwater spreading research station. *Watershed Engineering and Management*, 9 (4): 479-492. (In Persian)
- [53] Rouhi, F., Irannejad, H., Heydari, G.A. and Ghorbani, J. (2010). The role of social factors on Ranchers participation in range management plans (Case study: Rangeland of Ghaemshahr). *Rangeland*, 4(3): 474 – 483. (In Persian)

- [54] Sajadi, Sajadi, N., Mohammad Esmeili, M., Behmanesh, B., Shahraki, M, R. and Eskandari, F. (2015). Investigating the economic-social factors affecting on pastoralists participatory in implementing rangeland management project in the Sanandaj city, 2 (1): 35-51. (In Persian)
- [55] Shamsoddini, S., Emami, S. and Bahmani, S. (2020). Investigation of effective factors on rural participation in watershed management operations in Monj-Bideleh Basin of Lordegan. *Watershed Engineering and Management*, 12 (1): 166-176. (In Persian)
- [56] Sharifi, A., Gholamrezayee, S. and Rezai, R. (2010). Determinants of the villagers' participation in watershed management plans Jiroft city. *Journal of watershed management science and engineering*, 4 (12): 1-10. (In Persian)
- [57] Sunindijo, R. Y. and Hadikusumo, B. H. (2014). Emotional intelligence for managing conflicts in the sociocultural norms of the Thai construction industry. *Journal of Management in Engineering*, 30 (6): 04014025.
- [58] Taghvaei, S. H. (2013). Rural landscape and features of manipulation of natural environment. *Journal of Housing and Rural Environment*, 32 (143): 15-38. (In Persian)
- [59] Tavakol, M. and Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2: 53.
- [60] Yaghoubi Farani, A., Karimi, S. and ParmoozeZE, F. (2017). Factors affecting people's participation in forest protection plans in Gilane Gharb. *Journal of Wood and Forest Science and Technology*, 24(2): 33-45. (In Persian)
- [61] Yamazaki, S., Resosudarmo, B. P., Girsang, W. and Hoshino, E. (2018). Intra-village and inter-village resource use conflict in Indonesia: The case of the Kei Islands. *Ocean and coastal management*, 155: 50-59.
- [62] Yavuz, F. and Baycan, T. (2013). Use of swot and analytic hierarchy process integration as a participatory decision making tool in watershed management. *Procedia technology*, 8: 134-143.

